

waardevolle bijdrage in het onderzoeksveld oorlog en staatsvorming, die veel nieuwe vragen opwerpt en ruim aanknopingspunten biedt voor verder onderzoek.

Erik Swart

Universiteit Utrecht

Mathieu Segers, *Waagstuk Europa. Nederland en de grote Europese vraagstukken van vandaag*. (Amsterdam: Prometheus/Bert Bakker, 2014), 205 p., ISBN: 978-90-3514-150-6

Europa, dat is trekken en duwen

Waarom voelt Nederland, ooit een drijvende kracht achter het integratieproject, vandaag minder affectie voor Europa? Waarom daalt de opkomst voor de Europese verkiezingen keer na keer? Wat heeft Europese integratie ons gebracht en wat is het ons allemaal nog waard? Mathieu Segers bijt zich in *Waagstuk Europa* vast in een reeks boeiende vragen, die geen eenduidige antwoorden kennen. Maar ze nodigen wel uit om op zoek te gaan naar bredere dynamieken die schuilgaan achter momentopnames.

De auteur duidt en interpreteert wat achter ons ligt, om vervolgens een blik op vandaag en op de toekomst te werpen. Hij doet dat op een verhalende manier en zijn boek leest bij momenten als een roman. Dat maakt de inhoud echter niet minder stevig. Anekdoten over voetbalsupporters haken naadloos in op wat Jürgen Habermas denkt over de Europese democratie. Hij werkt steeds toe naar een punt, dat meestal een spanning blootlegt tussen perceptie en feitelijkheden.

Segers is verbonden aan het departement Geschiedenis van de Universiteit Utrecht, waar hij zich specialiseert in Europese integratie. Zijn analyses grijpen steeds terug naar de wortels van de huidige Europavraagstukken. Met zijn vorige boek, *Reis naar het continent. Nederland en de Europese integratie, 1950 tot heden* (Amsterdam: Bert Bakker), haalde hij de prinsjesboekenprijs binnen voor het beste politieke boek van 2013. In *Waagstuk Europa* gidst hij zijn lezer opnieuw langs enkele passages van de integratiegeschiedenis. Hij komt daarbij altijd terug op de eurocrisis en probeert te verklaren waarom die crisis finaal is aangepakt zoals ze is aangepakt. Daarbij maakt hij de hele tijd sprongen in de tijd en legt hij verbanden die op het eerste gezicht niet zo vanzelfsprekend zijn.

De Europese verkiezingen van 2014 grijpt Segers aan als vertrekpunt. Het waren verkiezingen zonder ziel en dat vindt hij niet verwonderlijk. In de argumentatie die volgt, graaft hij terug naar de eerste verdragen. Die reppen met geen woord over democratie. Ze benadrukten de lotsverbondenheid van de lidstaten. In de beginjaren draaide Europa rond rationale beleidsvorming, schaalvergroting en

slimme technocratie. Dat de EU democratie vandaag als fundamentele waarde beschouwt en dat de verdragen er nu vol van staan, vindt hij historisch gezien daarom best apart.

Segers gaat constant op zoek naar dergelijke contrasten. 2013 was bijvoorbeeld officieel het jaar van de Europese burger, met campagnes en affiches. In de realiteit was het een jaar waarin de eurocrisis erg tastbaar werd, met armoede, besparingen en vooral veel onzekerheid. In die tegenstellingen zit de kern van de grote Europese vraagstukken van vandaag.

Als een rode draad doorheen het boek, gaat er veel aandacht naar de tegenstelling tussen het rationeel ingestelde Nederland en de irrationele dimensie die Europa in de loop van de geschiedenis kreeg. De functionalistische logica, die achter de EGKS schuilging, nam niet de bovenhand. De Europese integratie bleek in de realiteit vooral het resultaat van geduw en getrek. Daar komen ingewikkelde en soms tegenstrijdige compromissen bij kijken, vorm gegeven door een hele reeks variabelen. Europa is een politiek project en dus wat anders dan een rationeel, efficiënt en ondubbelzinnig antwoord op de problemen die zich stellen. Dat maakt Europa spannend en minder voorspelbaar. Maar Segers beschouwt het ook als iets waar Nederland op afknaapt. Gaandeweg ging Europa minder met zekerheden gepaard. Vandaag zijn het wisselende coalities die de uitkomst van Europese dossiers bepalen. Op voorhand is het vaak moeilijk inschatten wie aan het kortste eind zal trekken. Dat Nederlanders zich regelmatig aan die kant bevonden, verklaart voor een stuk het aanvoelen van een kloof met Europa.

Segers omschrijft Europa als een waagstuk. Daar horen risico's bij en angst voor misbruik. De auteur is in zijn analyse vrank, dikwijls cynisch en soms eenzijdig ('De geschiedenis van Europa is als een modderbodem op een verregend kerkhof'). Maar tegelijk trekt hij één voornamende conclusie uit de naoorlogse geschiedenis: Europa is en blijft Nederlands hoop in bange dagen.

Hoe het enorme legitimiteitsprobleem, dat intussen is ontstaan best opgelost raakt, wordt niet zo duidelijk in dit boek. Af en toe suggereert Segers wel eens wat, zoals het organiseren van meer referenda of het invoeren van dubbelmandaten voor nationale parlementariërs, die dan tegelijk in een soort parlement van de eurozone of de Europese Unie zetelen. Maar dat blijft allemaal nogal vaag en weinig overtuigend.

Echter, door uit te leggen hoe het zit met die Europese integratie, hoe het allemaal gelopen is en waarom de beslissingen worden genomen die genomen worden, geeft hij de lezer wel heel wat inzicht. Wellicht is dat de meest cruciale stap die gezet moet worden om de legitimiteit van het Europaproject te doen groeien: het publiek doen inzien dat Europese integratie wat anders is dan vrijblijvend gefilosofeer. In essentie is het vooral aardse politiek en dus eindeloos

complexer dan wat men zoal hoort in hoogdravende analyses of dan wat men leest in officiële brochures die alleen maar de deugden bezingen.

Waagstuk Europa leest als een goed verhaal, dat weinig mensen kennen. Anekdoten en analyses vloeien natuurlijk in elkaar over en geven finaal zicht op de debatten die in het vooruitzicht liggen. De achtergrond die hij aanreikt komt van pas om actuele thematieken in een helder perspectief te plaatsen. Segers poogt het vaak wazige beeld dat de Nederlandse pers en politici van Europa ophangen scherp te stellen. Wie de springerige relatie tussen Nederland en de EU beter wil doorgronden, vindt in *Waagstuk Europa* heel wat details.

Marie Musch, Hendrik Vos
Universiteit Gent

Bert Altena, *Machinist en wereldverbeteraar. Het leven van A.J. Lansen, 1847-1931* (Hilversum: Verloren, 2014), 272 p., ISBN 978-90-8704-473-2

Kenners van de arbeidersgeschiedenis weten dat het schrijven van een arbeidersbiografie geen sinecure is. Wat we van individuele arbeiders te weten komen, blijft vaak fragmentarisch. Daarom mocht Bert Altena zijn biografie van de machinist Bram Lansen (1847-1931), dankzij de grote hoeveelheid materiaal waarover hij kon beschikken, een luxe boek noemen. Maar het was wel zijn verdienste om al die artikelen, gedichten, herinneringen, persoonsgegevens en stukjes omgevingsgeschiedenis te verzamelen en te ordenen.

Lansen speelde al een rol in Altena's proefschrift uit 1989 over de Vlissingse arbeidersbeweging. Hij belde alle mensen van die naam in Amsterdam op en kwam in contact met nakomelingen. Dat leverde onder andere een schrijfkist op, wat boeken, foto's, een verhaal dat Lansen voor zijn kleinkinderen op papier had gezet en mondelinge familieherinneringen.

Bram Lansen groeide op in een gezin, dat zowel aan vaders- als aan moederskant was geproletariseerd. Zijn schoolopleiding was aanvankelijk gebrekkig, maar hij kwam op een 'oefenschool' voor onderwijzers terecht. Toen hij net vijftien was, overleden beide ouders. De kinderen raakten uiteen en Bram werd op zijn zeventiende leerling-machinist bij Staatsspoor. In 1877 trouwde Lansen en kwam hij in dienst van machinefabriek De Schelde in Vlissingen.

Al eerder had hij kennis gemaakt met de socialistische beweging in België. Hij zette zich af tegen het geloof, sloot zich aan bij de vrijmetselaars en begon met het schrijven van gedichten en artikelen in progressieve Belgische bladen. In 1879 richtte hij in Vlissingen een socialistenvereniging op (de derde in Nederland), die